

Оскільки змістова сторона навчального посібника пов'язана із загальногуманітарними цінностями, пропонується модель може бути адресована широкій дорослій іншомовній аудиторії незалежно від обраної ними спеціальності.

Таким чином, навчальний посібник з української мови для іноземних студентів I курсу має доступну форму викладу, містить коментарі до окремих, ще не вивчених іноземцями, лінгвістичних тем. Ефективність засвоєння матеріалу в іноземній аудиторії підвищує його візуалізація – схеми, таблиці, презентації, які узагальнюють та систематизують теоретичні відомості. Це дає нам право сподіватися на те, що використання навчального посібника зробить процес навчання захоплюючим, глибоким і значущим у плані формування і розвитку україномовних здібностей іноземних студентів.

Список використаних джерел

1. Ключковська І. Основи концепції інтегративного підручника з української мови як іноземної / І. Ключковська // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – Вип. 4. – С. 45–49.
2. Луценко В. І. Українська мова для іноземних студентів [Електронний ресурс] навч. пос. у 4-х т. Т. 1 / В. І. Луценко ; М-во освіти і науки України; Нац. гірн. ун-т. : – Дніпро : НГУ, 2017. – 84 с. Режим доступу: <http://tst.nmu.org.ua>
3. Паламар Л. Принципи укладання підручника з української мови для іноземних студентів / Л. Паламар // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – Вип. 3. – С. 40–47.
4. Ушакова Н. І. Багатоаспектна модель підручника з російської мови для іноземних студентів у вищих навчальних закладах України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (російська мова)» / Н. І. Ушакова. – Херсон, 2010. – 45 с.

УДК 378:376.68

А. М. Погорєлова
(м. Ізмаїл, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ТА АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Стаття присвячена особливостям навчання та адаптації іноземних студентів у вищих навчальних закладах України. Розглядається специфіка підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах України. Простежується динаміка зростання притоку іноземних студентів до вищих навчальних закладів України. Розкриваються аспекти адаптації студентів до освітнього середовища українських вищих навчальних закладів. Аналізуються групи чинників адаптації, що пов'язані як з самим студентом, так і з вищим навчальним закладом.

Ключові слова: адаптація, іноземні студенти, освітня діяльність.

The article deals with the peculiarities of teaching and adapting foreign students in higher educational institutions of Ukraine. The specificity of training of foreign students in higher educational institutions of Ukraine is considered. The dynamics of inflow of foreign students to higher educational institutions of Ukraine is observed. The aspects of adaptation of students to the educational environment of Ukrainian higher educational institutions are revealed. The groups of adaptation factors are analyzed in relation to both the student himself and the higher educational institution.

Key words: adaptation, foreign students, educational activity.

Статья посвящена особенностям обучения и адаптации иностранных студентов в высших учебных заведениях Украины. Рассматривается специфика подготовки иностранных студентов в высших учебных заведениях Украины. Прослеживается динамика роста притока иностранных студентов в высшие учебные заведения Украины. Раскрываются аспекты адаптации студентов

в образовательной среде украинских высших учебных заведений. Анализируются группы факторов адаптации, связанные как с самим студентом, так и с высшим учебным заведением.

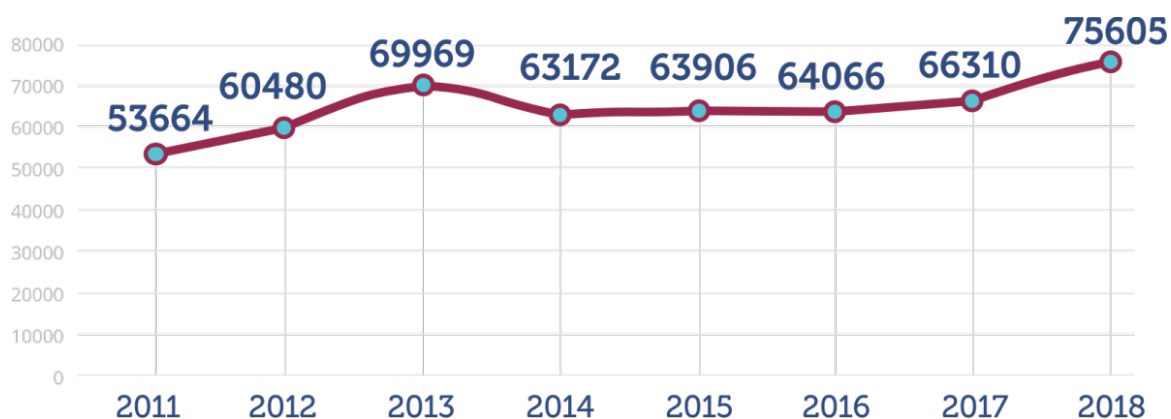
Ключевые слова: адаптация, иностранные студенты, образовательная деятельность.

Реформи в сфері вищої освіти в Україні, її входження до світового освітнього простору, участь у Болонській конвенції висувають нові високі вимоги до освітньої діяльності вищих навчальних закладів та здобуття студентами якісної освіти (у тому числі іноземними). Сьогодні одним із першочергових завдань вищих навчальних закладів стає підготовка фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці, не тільки своєї країни, а й інших країн світу. Вища освіта переходить на інший рівень, який дає можливість країні бути конкурентоспроможною на міжнародному просторі. Це не можливо без іноземних студентів, тому вищі навчальні заклади активно приєднуються до процесу залучення іноземних громадян в ряди студентів та їх подальшого навчання, тобто створюються передумови для масового припливу іноземних студентів в Україну. Не останнє місце в цьому процесі відіграє і співвідношення вартості навчання до якості освіти.

Дослідженням проблеми підготовки іноземних студентів у закладах вищої освіти приділяється багато уваги в працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а саме: О. Адаменко, А. Андрєвої, І. Беха, А. Бронської, Н. Булгаковою, С. Варави, В. Груцяка, Т. Дементьєва, В. Кан-Калік, О. Прудської, М. Разорьонової, І. Христинко, А. Сейтешева.

Мета даної статті полягає в розкритті особливостей навчання та адаптації іноземних студентів в українських вищих навчальних закладах.

Однією з пріоритетних форм міжнародного співробітництва для вищих навчальних закладів є підготовка іноземних студентів. Вона сприяє зміцненню авторитету України на міжнародній арені. Згідно даних Українського державного центру міжнародної освіти [3] можна простежити позитивну динаміку зростання притоку іноземних студентів до українських вищих навчальних закладів, однак у 2014 році цей показник знизився, що обумовлено складною політичною ситуацією в нашій державі (Рис. 1.): 2011 р. – 53664 особи, 2012 р. – 60480 осіб, 2013 р. – 69969 осіб, 2014 р. – 63172 особи, 2015 р. – 63906 осіб, 2016 р. – 64066 осіб, 2017 р. – 66310 осіб, і на 2018–2019 навчальний рік складає 75605 осіб зі 154 країн світу. Також зростає кількість вищих навчальних закладів, які здійснюють навчання (на 2018–2019 навчальний рік становить 443). Найпопулярнішими серед іноземних студентів є медичні університети.

Мал. 1. – Кількість іноземних студентів в Україні (2011–2018 рр.).

Освітня діяльність іноземних студентів у вищих навчальних закладах України регламентується наступними нормативно-правовими актами: Закон України «Про вищу освіту»; постанова Кабінету Міністрів України № 729 від 12.09.2018 р. «Питання здобуття вищої освіти деякими категоріями осіб»; постанова Кабінету Міністрів України № 684 від 11.0.2013 р. «Деякі питання набору для навчання іноземців та осіб без громадянства»; постанова Кабінету Міністрів України № 1187 від 30.12.2015 р. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти»; наказ Міністерства освіти і науки України № 1541 від 01.11.2013 р. «Деякі питання організації набору та навчання (стажування) іноземців та осіб без громадянства»; наказ Міністерства освіти і

науки України № 504 від 05.05.2015 р. «Деякі питання визнання в Україні іноземних документів про освіту»; наказ Міністерства освіти і науки України № 678 від 28.11.02 р. «Про затвердження зразка і положення про порядок видачі студентського квитка іноземця».

Вступити до українських вищих навчальних закладів іноземні громадяни можуть скориставшись послугами Українського державного центру міжнародної освіти або компаній-агентів, які виступають посередниками між іноземцями та українськими вищими навчальними закладами. Український державний центр міжнародної освіти здійснює профорієнтаційну роботу, перевірку документів абітурієнта, консультує у виборі вищого навчального закладу та навчальної програми, допомагає з подачею документів, отриманням запрошення на навчання, наданням студентської візи, здійснює переговори з консульствами, забезпечує зустрічі в пунктах прибуття, здійснює регулярні консультації іноземного студента під час навчання. Компанії-агенти (за даними Українського державного центру міжнародної освіти їх налічують близько 40 [3]) працюють безпосередньо з окремими навчальними закладами.

Вступ іноземців до вищих навчальних закладів України здійснюється за акредитованими освітніми програмами:

- двічі на рік для отримання ступенів молодшого бакалавра, бакалавра та магістра;
- протягом року до аспірантури, докторантури, клінічної ординатури, лікарської резидентури, за програмами підготовчого факультету (відділення) та за програмами академічної мобільності.

Також слід зазначити, що багато іноземних студентів перед вступом до українського вищого навчального закладу, навчаються один рік на підготовчих курсах.

До основних завдань вищого навчального закладу та його структурних підрозділів належать проблеми якості навчання та адаптації іноземних студентів. Особливо це стосується тих кафедр та факультетів, які безпосередньо здійснюють навчальний процес іноземних студентів. Бо саме ці студенти стають важливим джерелом інформації у своїй країні про університет, факультет, кафедру, спеціальність. Вони дають позитивну або негативну оцінку якості навчального процесу, рівню допомоги при адаптації іноземних студентів, що в подальшому впливає на приплив студентів з іноземної країни на певні кафедри та факультети.

З перших днів перебування у вищому навчальному закладі України іноземні студенти потрапляють до незвичного для них середовища, саме тому їм необхідно якнайшвидше адаптуватися до цих умов. До основних проблем адаптації іноземних студентів в Україні належать: *лінгвістичні, етнокультурні, особистої безпеки, забезпечення особистої життєдіяльності, фінансові*.

До *лінгвістичних* відносяться проблеми пов'язані з вивченням української мови, розумінням мови викладачів та співробітників навчального закладу, опрацюванням спеціальної термінології за обраною спеціальністю.

Етнокультурні пов'язані з проблемами повсякденного спілкування з місцевим населенням та односторонніми особливостями національної кухні, певними розбіжностями в харчуванні місцевих та іноземних студентів. У своїй більшості у вищих навчальних закладах пункти харчування не враховують особливості національної кухні студентів, також слід зазначити, що частина студентів залежна від батьківської опіки, тому мають складнощі з переходом до самостійного приготування їжі.

Проблеми *особистої безпеки* пов'язані з питанням толерантності, окремими непорозуміннями та конфліктними ситуаціями з місцевим населенням, представниками інших національностей, представниками інших релігійних груп.

Проблеми *забезпечення особистої життєдіяльності* пов'язані з реєстраційно-візовими заходами, заповненням різноманітної документації, анкет, форм без урахування рівня знань студентами-іноземцями української мови, нострифікацією документів про вищу освіту отриману за кордоном.

Фінансові проблеми пов'язані з нестачею грошей для існування під час навчання у вищому навчальному закладі України, технічними проблемами переказу грошей для існування, технічними проблемами сплати контрактного навчання. Ще одним фактором фінансових проблем є невідповідність очікувань студентів з реальним рівнем цін (стосується як цін на продуктивні та побутові товари, так і оплати гуртожитку). Це пов'язано з тим, що Україна має статус недорогої держави.

Слід зазначити, що успішність адаптації іноземних студентів залежить як від навчальних закладів, так й від самих студентів. О. Іванків у своїх працях зазначає наступні проблеми, які виникають у викладачів при роботі з іноземними студентами: мовний бар'єр, слабка підготовка з профільних та спеціальних дисциплін, різниця між формами та методами навчання в Україні та в рідній країні студента,

відсутність навичків самостійної роботи [1, с. 131]. І. Семененко визначає деякі проблеми, вирішення яких поліпшить процес навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України:

- початок навчання в українських вищих навчальних закладах характеризується значними труднощами для іноземних студентів. Це пов'язано з неналежним рівнем їх адаптованості та в подальшому спричиняє появу адаптаційного синдрому, який визначається комунікаційно-лінгвістичними, культурними, соціальними, психологічними бар'єрами;

- деякі іноземні студенти мають неналежний рівень підготовки, різні можливості сприйняття навчального матеріалу нерідною для них мовою, це вимагає від науковців розробки та впровадження нових технологій навчання в освітній процес, які сприятимуть комфортному навчанню іноземних студентів;

- деякі іноземні студенти є недостатньо вмотивованими для отримання вищої освіти, що відображається на результатах навчання, а в подальшому на їхніх професійних якостях;

- іноземні студенти потребують постійного педагогічного супроводу фахової підготовки, в той час як викладачі, які викладають спеціальні фахові дисципліни не завжди спроможні забезпечити на належному рівні реалізацію цього супроводу через нестачу комплексного навчально-методичного забезпечення та недостатній стан педагогічної поінформованості викладачів спеціальних фахових дисциплін [2, с. 33].

Можна виділити наступні компоненти структури готовності до вивчення фахових дисциплін іноземними студентами: *мотиваційний, когнітивний, операціональний, емоційно-вольовий, інформаційний*.

Мотиваційний компонент пов'язаний з прагненням до самостійності, відображенням інтересу до обраної галузі, бажанням оволодіти мовою спеціальності.

Когнітивний компонент забезпечує розуміння зв'язку навчання з подальшою професійною діяльністю.

Операціональний – спрямований на залучання до освоєння професійної інформації, термінологічного апарату та до оволодіння навичками самостійності в навчальній діяльності.

Емоційно-вольовий – характеризується прагненням подолати труднощі, досягнути поставленої мети, належним ступенем самоорганізації, впевненістю в успіху в досяганні своїх цілей, задоволення від самостійного отримання професійної інформації.

Інформаційний компонент проявляється у сукупності прагматичної, мовної та предметної компетентностей.

Для досягнення позитивних результатів студенту необхідно мати належний рівень знань української мови, проявляти інтерес до обраної спеціальності, працювати над собою, прагнути досягти поставлених цілей. Викладачі, у свою чергу, мають оволодівати сучасними педагогічними технологіями, підвищувати свою педагогічну майстерність, вивчати іноземні мови для налагодження контакту зі студентами-іноземцями (особливо це стосується англійської мови, якою більшість іноземних студентів володіє), взаємодіяти зі студентами, залучати іноземних студентів до участі в кафедральних, факультетських та загальноуніверситетських заходах з метою їх адаптації в новому для них середовищі.

Таким чином, успішність навчання та адаптації іноземних студентів – це комплексна програма, успішність якої залежить від багатьох факторів, як з боку іноземного студента, так і з боку вищого навчального закладу. Комплексна та цілеспрямована робота обох сторін дає позитивні результати: для студента – успішне закінчення навчання та здобуття професійних компетентностей, для вищого навчального закладу – привабливий імідж в очах іноземних студентів.

Список використаних джерел

1. Іваньків О. Адаптація іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України / Ольга Іваньків // Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі : матеріали міжнар. наук.-метод. конф., 13–16 травня 2014 р. – Тернопіль, 2014. – С. 130–133.
2. Семененко І.Є. Особливості фахової підготовки іноземних студентів вищих технічних навчальних закладів / І.Є. Семененко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2014. – Вип. 2. – С. 33–36.
3. Український державний центр міжнародної освіти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studyinukraine.gov.ua>